

Het is goed vogelen in Zuid-Jutland

Door adj.-houtvester Borge H. Larsen

Als men als Nederlander iets van de vogels van Denemarken wil zien, dan ligt het voor de hand om in Zuid-Jutland te beginnen, want dat is de streek, die men het gemakkelijkst bereikt. Verder treft men er een aantal soorten aan, die in de rest van Denemarken ontbreken, omdat zij in Jutland de noordgrens van hun verspreiding bereiken. Overigens zal, wie grote aantallen vogels wil zien, b.v. op de trek, beter andere streken kunnen opzoeken, zoals Blåvand, ten noorden van Esbjerg, Knudshoved bij Nyborg, Stignæs bij Skelskør en Amager, het eiland ten zuiden van Kopenhagen.

Laten we de reis beginnen in het oosten van Zuid-Jutland, waarvoor ik de gegevens voor een groot gedeelte ontleen aan een artikel van Erik Kramshøj en Niels Rodenberg in „Feltornithologen”, nrs. 3 en 4, 1963. De waarnemingen zijn hoofdzakelijk gedaan in de maanden mei, juni en juli. Van de futen werd alleen de gewone *fuut* gezien in de fjord van Augustenborg. op het Krusåmeer, op de meren bij Gråsten, op het meer van Padborg en op Ketting Nor.

De *blauwe reiger* is een vrij algemene broedvogel, die je herhaaldelijk tegenkomt. Er zijn twee grote broedkolonies, in Grøngård plantage en in Skelde kobbelskov. Met de *roerdomp* ziet het er triest uit. Deze werd slechts op een paar plaatsen gehoord: Tinglev en Rudbøl meer. De *ooievaar* komt men gelukkig nog wel geregeld tegen, al is het niet meer in zulke grote aantallen als vroeger.

Eenden en ganzen zijn weinig talrijk in het oosten van Jutland. We vermelden slechts *wilde eend*, *tafeleend* en *grauwe gans*. Ook komt de *wintertaling* voor in Frøslev mose en Stormose bij Kollund. Interessant is de ruitrek van de *eidereenden*, die zijn oorsprong heeft in de Oostzee, waar men heeft geconstateerd dat de trek in drie golven verloopt. Eerst komen de oude ♂♂ (van midden juni tot begin juli), daarna een nieuw hoogtepunt in augustus en tenslotte het grootste aantal, van begin september tot midden oktober.

Van de stootvogels komt de *buizerd* algemeen voor en het valt op, dat vele exemplaren in Zuid-Jutland erg licht gekleurd zijn. Meermalen heb ik er bijna geheel witte exemplaren gezien. De *havik* komt er nog regelmatig voor, de *wespendief* werd aangetroffen in Sønderskoven en bij Gråsten.

De *sperwer* is minder talrijk en hetzelfde is het geval met de *torenavalk* in Frøslev en Tinglev mose (veen). De *bruine kiekendief* komt voor op het eiland Als en langs de oevers van de rivier Videå. De *grauwe kiekendief* komt geregeld voor bij Tinglev en Frøslev mose. In Tinglev mose vinden we ook de *waterral*, evenals in de meren bij Gråsten.

De *bosruiter* werd aangetroffen in Frøslev mose, waar ook de *wulp* is te vinden. De *grutto* komt voor bij Tinglev en bij Rudbøl. Op beide plaatsen huist ook de *watersnip*.

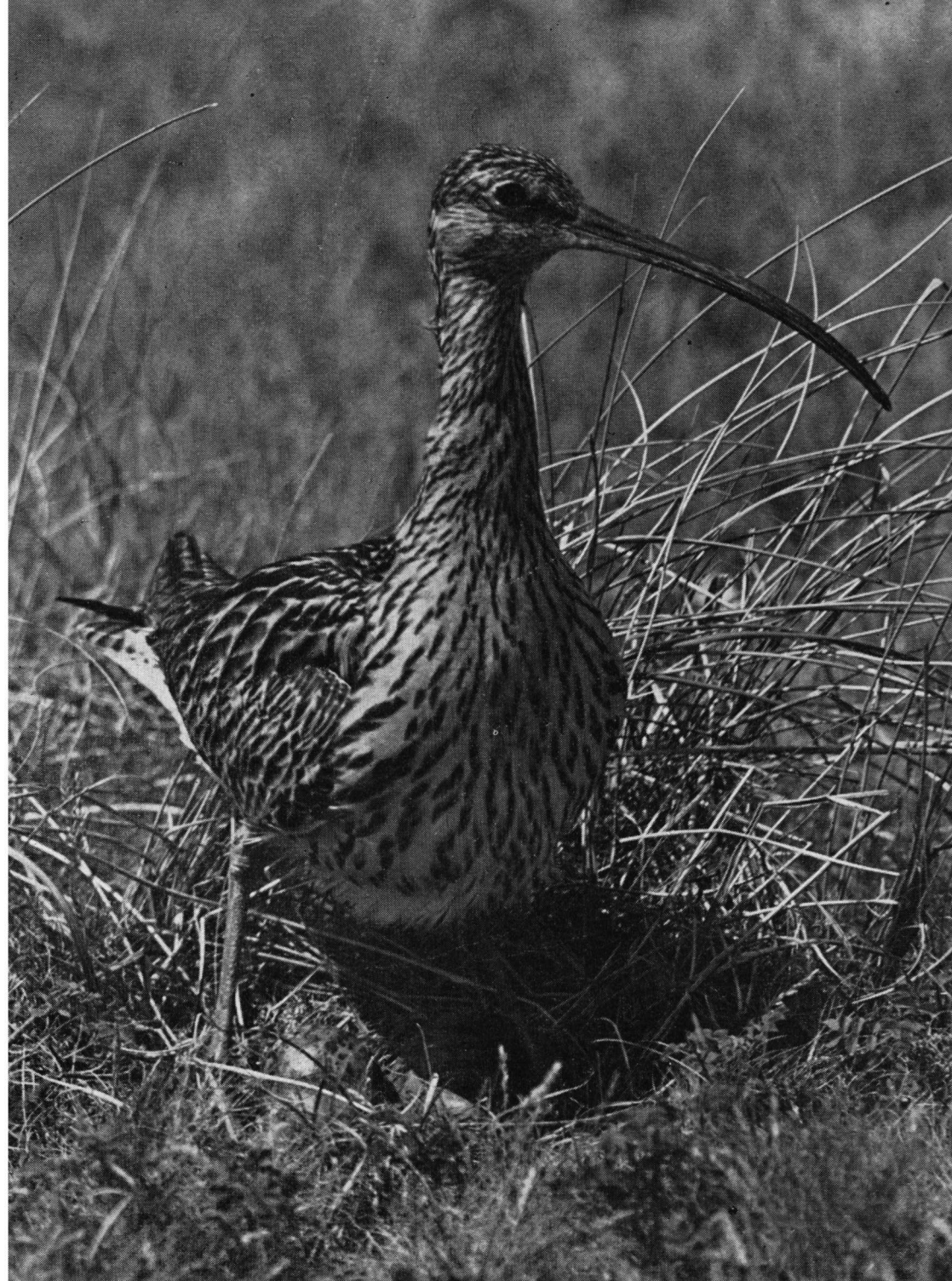
De *houtduif* is overal in Denemarken algemeen, de *Turkse tortel* vooral in Zuid-Jutland, terwijl de *holenduif* alleen voorkomt in de loofbossen van de oostkust, o.a. bij Gråsten.

Van de uilen kunnen we in ieder geval *kerkuil*, *steenuil*, *ransuil* en *velduil* aantreffen. De *nachtzwaluw* is een algemene broedvogel in Frøslev mose. In de talrijke bossen is de *grote bonte specht* algemeen, de *groene specht* komt er wat minder voor. De laatste jaren is de *zwarte specht* gezien in de Kelstrup plantage en de *draaihals* werd waargenomen in Frøslev mose en het bos van die naam.

Verdere vogels van de oostkust zijn o.a.: de *kuijleeuwerik* (Padborg), de *boomleeuwerik* (bossen van Frøslev, Kelstrup en Bommerlund); de *wiele-waal* (Frøslev mose, Kelstrup plantage en Gråsten). Ook de *raaf* werd aangetroffen bij Gråsten en verder in Ringlev mose en het Sønderskov op Als. De *zwarte kraai* is even talrijk als de *bonte kraai*. De *kuijmees* treft men overal aan in de aangelegde bossen (= plantage, in tegenstelling tot de oorspronkelijke bossen = skov).

De *boomkruiper* kan men aantreffen bij Gråsten, Frøslev en Kelstrup. (Hoewel de schrijver dit niet nadrukkelijk vermeldt, moet dit slaan op de *kortsnavelboomkruiper*; immers, volgens de „Atlas” van Prof. Voous komt de *boomkruiper* juist niet meer in Denemarken voor, terwijl hij geheel Denemarken aangeeft als het gebied, waar de *kortsnavelboomkruiper* kan worden aangetroffen. — Red.).

De *grote lijster* is een gewone verschijning, vooral in Frøslev plantage. De *roodborsttapuit* werd voor het eerst waargenomen in 1931 en broedt sindsdien in Frøslev plantage. De *nachtegaal* wordt heel weinig gehoord. (Voor deze soort geldt hetzelfde, als wat werd opgemerkt over de *korstnavelboomkruiper*. De „Atlas” vermeldt de *nachtegaal* niet voor Denemarken, doch wel het voorkomen daar van de *Russische (Noordse) nachtegaal*. — Red.). De *sprinkhaanrietzanger* wordt vaak gehoord in Tinglev mose, Frøslev mose, bij Geljå en in de Kelstrup plantage. Het *vuurgoudhaantje* komt voor in de Bommerlund plantage, bij Gråsten Dyrehave en in de Dubjerg plantage bij Kollund. De *grote gele kwikstaart* wordt aangetroffen in een bos ten zuidwesten van Åbenrå. De *klapekster* en de *kleine klauwier* vinden we in Frøslev mose. De *Europese kanarie* werd broedend aangetroffen bij Åbenrå en Sønderborg. De *goudvink* komt voor in de Kelstrup plantage, de Frøslev plantage en bij Åbenrå.

Wulp / Foto H. J. A. de Reuver

Dit wat betreft de oostkust. Over de westkust en het midden van Zuid-Jutland kan ik vertellen uit eigen ervaring. Dit is, ornithologisch, naar mijn gevoel een interessanter gebied. Laten we de reis beginnen in Kongens mose, enkele km ten zuiden van het plaatsje Løgumkloster. Kongens mose is een hoogveen, dat tot voor enkele jaren hoofdzakelijk met hei begroeid was. Inmiddels is men, helaas, begonnen dit prachtige gebied te ontginnen. Daardoor vinden we er nu korenvelden en ook weiden, maar er zijn nog veel vogels. In dit terrein handhaaft zich een klein bestand van *korhoenders*, die ik daar meermalen op de baltsplaatsen heb gezien, doch nooit meer dan drie hanen tegelijk. Als altijd een prachtig gezicht en de „muziek” hoor je in een groot deel van Kongens mose op stille ochtenden, in mei.

Verder zie ik er altijd *bosruiters*, *watersnippen* en ook *wulpen*. De laatste komen er alleen in de trektijd, dus in augustus, talrijk voor, maar dan heb je ook goede gelegenheid ze te bekijken, want vooral met de auto kun je er heel dicht bij komen en zelfs zonder kijker zien, hoe ze bezig zijn voedsel te zoeken. Een fascinerend schouwspel! Eenden tref je er ook aan in de poeltjes, die ontstaan zijn door turf steken; o.a. *wilde eend* en *wintertaling*. Als we genoeg krijgen van de wijde vlakte, kunnen we naar het nabijgelegen Draved bos gaan, een van de mooiste bossen van Denemarken. Het bestaat hoofdzakelijk uit opstanden van loofbomen en wel, uniek voor Denemarken, dezelfde houtsoorten, die er drieduizend jaar geleden al groeiden. De hoofdsoort is linde, gemengd met eik, es, beuk en andere. Dit bos, met al zijn oude bomen, is een geliefd broedterrein voor vele vogelsoorten, zowel holenbroeders als vele soorten zangers. Verder heb ik daar aangetroffen *havik*, *buizerd* en ook de *raaf*. Een aantal jaren geleden was de *raaf* bijna uitgestorven in Denemarken. Alleen in Zuid-Jutland broedden nog drie paren. Gelukkig gaat het nu weer beter met deze grote en interessante vogelsoort, die je in de broedtijd al op grote afstand ontdekt door zijn typische en doordringende roep. Het nest ligt vaak hoog in een oude beuk of eik.

Als we terugkeren in Løgumkloster gaan we nog even kijken naar het ooievaarsnest, op het dak bij de dominee. Dit is het gebied, waar verreweg de meeste Deense *ooievaars* broeden. Op de eilanden zijn ze erg zeldzaam. We vinden ook nesten in Arnum, in Brøns (boven op een telefoonpaal), in Toftlund en in de buurt van Tønder. De *zwarte ooievaar* is zeer zeldzaam. Twee ex. die werden gezien in het najaar van 1965 werden later allebei dood gevonden. Geschoten! De dader heeft men, helaas, niet kunnen vinden. *Zwarte ooievaars* werden ook gezien op het eiland Mandø, dat ik zelf nooit bezocht heb, maar waar ook goede mogelijkheden zijn voor vogelstudie.

Uit Løgumkloster gaan we nu naar het noorden. We komen dan in de bossen van de staatshoutvesterij Lindet: Lovrup plantage, Hønning plantage en Lindet skov, waar ik geregeld *buizerd*, *torenvalk*, *grote bonte specht*, *houtduif* en *vlaamse gaai* zie. Buiten het bos tref je overal *eksters*, *bonte* en *zwarte kraaien* en, minder talrijk, *fazanten* en *patrijzen* aan. In de

tuin van de houtvester had een *draaihals* zijn nest in een oude appelboom, vlak voor het huis. In het dorp Arnum, onze vaste woonplaats tijdens ons verblijf in Zuid-Jutland, zagen we regelmatig *boerenwaluw*, *torenvalk*, *groenling*, *zanglijster*, *merel* en *Turkse tortel*. 's Avonds zagen we vaak het *steenuiltje* en er is een ooievaarsnest op de schoorsteen bij de smid. Enkele kilometers ten noorden van Arnum zijn vrij uitgestrekte bossen. In Stensbækplantage (uitsluitend naaldhout) heb ik meermalen *nachtzwaluwen* gezien; een keer een paar dat vlak voor mijn voeten opvloog, toen ik overdag door het bos liep. Een andere keer zag ik er een *havik*, die bij een dode *buizerd* zat. Of hij die zelf had geslagen weet ik niet, doch in ieder geval niet kort tevoren, want de *buizerd* was al koud.

Wel hoor ik geregeld over *haviken*, die andere stootvogels buit maken, b.v. *torenvalk* en *grauwe kiekendief*, hoewel er toch genoeg *vlaamse gaaien* zijn. Op een van de weinige plassen van Stensbæk plantage, Polterkræmmerens lavning, in het westen, zag ik geregeld *knobbelzwanen*, twee oude met vier grijze jongen. Nog westelijker, vlak bij een groot stuk hei, ligt Sep mose, waar *wilde eenden* te zien waren. In de jonge plantages Varming en Nørbæk heb ik vaak de *buizerd* geobserveerd en, tot mijn grote verbazing, ook een troep van zeven *patrijzen*, die je in een bos niet zou verwachten. Doch hier zijn de bomen nog laag en er is op en langs de wegen nog veel hei, zodat de *patrijzen* zich er klaarblijkelijk nog thuis voelden.

Een goede plaats voor vogelstudie is het eiland Rømø, dat met Jutland verbonden is door een 10 km lange dijk. In de zomer is het er erg druk met toeristen, vooral onze zuiderburen. Maar in oktober of later heb je daar geen last meer van en dan kun je er fijn van de natuur genieten. De ruitrek van de *zwarte zeeëend* vindt plaats in de buurt van Rømø, doch zo ver uit de kust, dat men van het eiland weinig of niets ervan ziet. Om een indruk te krijgen van de aantallen eenden, telt men ze tegenwoordig vanuit vliegtuigen. Toen we op een keer in oktober over de dijk reden, konden we in de verte duizenden eenden zien. Maar zelfs met de kijker waren de soorten niet te onderscheiden. Op onze tocht over het eiland vielen vooral de stootvogels op: een *blauwe kiekendief*, een *buizerd* en twee *torenvalken*. Meeuwen tref je er natuurlijk veel aan.

Dit is maar een kleine indruk van de vogels, die ik aangetroffen heb in Zuid-Jutland. Voor de vlijtige vogelaar is er nog veel te zien. In dit artikel heb ik tevens geprobeerd een aantal van de goede vogelgebieden te noemen, zodat ook een buitenlander hier zijn weg kan vinden. In iedere boekwinkel kan men stafkaarten kopen op schaal 1 : 25.000, 1 : 40.000 en 1 : 100.000. Als Nederlandse ornithologen de vogels aan de westkust van Jutland, bij Blåvand willen bestuderen, bestaat er waarschijnlijk gelegenheid te logeren in Blåvand Fuglestation. Nadere inlichtingen worden verstrekt door Lorenz Ferdinand, Jonstrupvangvej 4, Ballerup, Denemarken.

- *Het adres van de schrijver luidt: Børge H. Larsen, Ny Damgaard, pr. Ejstrupholm, Denemarken*